

Міністерство освіти і науки України
Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К. Д. Ушинського»
Південноукраїнський центр професійного розвитку керівників та фахівців
соціономічної сфери

КРИТИЧНЕ МИСЛЕННЯ В АКАДЕМІЧНОМУ СЕРЕДОВИЩІ: ВІД ТЕОРІЇ ДО ПРАКТИКИ

ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ

***Всеукраїнської науково-методичної конференції з міжнародною участю
06 червня 2026 року***

ОДЕСА

DOI: <https://doi.org/10.24195/CriticalThinking2026>

УДК: 378:159.955

ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ КОМІТЕТ КОНФЕРЕНЦІЇ:

Музиченко Ганна В'ячеславівна - доктор політичних наук, професор, проректор з наукової роботи Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Койчева Тетяна Іванівна – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогіки, в.о. першого проректора з навчальної та науково-педагогічної роботи Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Ольга ЗБАРСЬКА (Olga Zbarskaya) - доктор наук, експерт у галузі креативного потенціалу людини, член академії ACSW, член The Textbook & Academic Authors Association, засновник та президент компанії «OZCREDO», автор книг та підручників.

Черненко Наталія Миколаївна - доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри освітнього менеджменту та публічного управління Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Папач Ольга Іванівна - кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри математики і методики її викладання Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Дерік Ілона Морисівна - кандидат філологічних наук, доцент, завідувач кафедри перекладу і теоретичної та прикладної лінгвістики Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Листопад Олексій Анатолійович - доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри дошкільної педагогіки Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

*Рекомендова вченою радою Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
(протокол №15 від 25 червня 2026 року.)*

Рецензенти:

Княжева Ірина Анатоліївна – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри дошкільної педагогіки Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

повторних звернень до лікаря. Традиційна реабілітація, навпаки, передбачає постійні витрати на персонал, обладнання та інфраструктуру.

Психологічний фактор є одним із ключових у процесі відновлення. VR-технології дозволяють створювати позитивне емоційне середовище, що знижує рівень стресу, тривожності та депресії у пацієнтів. Ігрові елементи (гейміфікація) стимулюють досягнення результатів і формують відчуття прогресу. У традиційній реабілітації цей аспект часто залежить від індивідуальних якостей фахівця та мотивації пацієнта.

Водночас існують певні ризики використання VR/AR, зокрема можливість виникнення кіберхвороби (запаморочення, нудоти), перевантаження сенсорної системи або технічних збоїв. Традиційна реабілітація у цьому плані є більш стабільною та передбачуваною, оскільки не залежить від цифрових пристроїв.

Ефективність реабілітації значною мірою залежить від віку пацієнта. Молодші люди зазвичай швидше адаптуються до VR/AR технологій і демонструють кращі результати при їх використанні. Для людей похилого віку традиційні методи можуть бути більш зрозумілими та комфортними, хоча поступове навчання дозволяє і їм успішно користуватися новітніми технологіями.

КЕРПАТЕНКО Юлія Вікторівна

КРИТИЧНЕ ТА КРЕАТИВНЕ МИСЛЕННЯ: НАВЧАННЯ ЗДОБУВАЧІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ АНАЛІЗУ ІНФОРМАЦІЇ З ІНОЗЕМНИХ ДЖЕРЕЛ ДЛЯ ПРОФЕСІЙНИХ ЦІЛЕЙ

Здобувачі у сучасній системі вищої освіти дедалі частіше опрацьовують іноземні джерела інформації, зокрема міжнародні наукові публікації, аналітичні записки, звіти глобальних організацій, матеріали іноземних засобів масової інформації, корпоративну звітність транснаціональних компаній, тощо. Такі джерела сприяють розширенню аналітичного горизонту, формуванню порівняльної перспективи та підвищенню доказовості академічних висновків. Водночас їх використання супроводжується специфічними ризиками, серед яких: хибне тлумачення контексту, культурна та ідеологічна упередженість, перекладацькі спотворення, нееквівалентність понять, а також відмінності у стандартах обґрунтування та подання інформації. У зв'язку з цим навчання студентів аналізу іноземних джерел для професійних цілей потребує системного

поєднання критичного та креативного мислення. Критичне мислення забезпечує оцінювання достовірності, логічної узгодженості та релевантності інформації, тоді як креативне мислення сприяє синтезу, перенесенню знань між різними контекстами та розробленню інноваційних рішень, що ґрунтуються на доказах.

Варто донести до здобувачів вищої освіти те, що сам по собі доступ до інформації не гарантує здатності коректно її інтерпретувати та застосовувати. Тому сформованість навичок критичного осмислення інформації, особливо у випадках її використання для академічних, професійних або дослідницьких завдань, розглядається як один із ключових результатів університетської підготовки. Критичне мислення уможливорює здійснювати експертну оцінку якості, надійності, логічної структури та практичної придатності інформації, тоді як креативне мислення сприяє багатовимірному баченню проблеми, генерації альтернативних інтерпретацій, розв'язанню комплексних завдань і застосуванню знань у різних сценаріях розвитку подій. Важливо підкреслити, що іноземні джерела не зводяться до інформації іншою мовою: вони продукуються в межах конкретних інституційних, правових, економічних і культурних систем та нерідко містять неявні припущення, які можуть бути непомітними для недосвідченого читача. Здобувачі можуть стикатися з незнайомими інституціями (наприклад, регуляторними органами, судовими системами, податковими режимами), відмінними визначеннями ключових, а також із різними видавничими конвенціями (стандарти цитування, вимоги щодо прозорості даних, практики рецензування).

Важливим є врахування того, що іноземна інформація часто подається опосередковано через переклади, вторинні виклади або автоматизовані інструменти, що здатні редукувати смислові нюанси або некоректно передавати спеціалізовану термінологію. Це набуває особливої ваги в аналізі правових, фінансових і політичних текстів, де навіть незначні термінологічні відхилення можуть суттєво змінювати зміст.

У практиці навчання поширеним є явище так званого «упередження престижу», коли іноземні джерела сприймаються як апріорно авторитетні, особливо за умови їх походження з відомих країн або від впливових міжнародних інституцій. Перед викладачами постає завдання корегування такого сприйняття через наголос на тому, що надійність інформації визначається не походженням, а прозорістю доказової бази. Відповідно здобувачі вищої освіти мають опановувати критерії оцінювання авторства, інституційної афіліації, редакційних стандартів, методологічної валідності, походження даних та якості посилань. Доцільним є використання підходу «ланцюг твердження-доказ», що передбачає послідовне з'ясування: яке саме твердження сформульоване; які дані або міркування його обґрунтовують; яким способом отримано дані; чи позначені обмеження; чи розглядаються альтернативні пояснення. Такий аналіз дозволяє відмежовувати висновки, засновані на дослідженнях, від риторичних або переконувальних конструкцій.

У вищій освіті іноземні джерела використовуються для широкого спектра завдань: підготовки наукових та курсових робіт, участі в академічних дискусіях, підготовці презентацій, розв'язанні професійних кейсів, порівнянні теоретичних підходів, проєктуванні практичних рішень, а також обґрунтуванні управлінських або професійних дій. У кожному з цих випадків необхідною є інтеграція критичного та креативного мислення: критичне мислення забезпечує верифікацію тверджень, відокремлення фактів від оціночних суджень, виявлення логічних помилок і оцінювання доказовості, тоді як креативне мислення сприяє встановленню зв'язків, формуванню альтернативних перспектив і генерації нових відповідей на складні проблеми.

Типовою проблемою є початок збору матеріалів без сформульованого запиту, що зумовлює накопичення надмірної, нерелевантної або ненадійної інформації. Чітко визначена мета підвищує селективність роботи з матеріалом та забезпечує більш упорядковану аналітичну процедуру.

Суттєвим компонентом є навчання оцінюванню джерел. З огляду на домінування цифрових ресурсів, некритичне використання будь-яких матеріалів є методологічно неприйнятним. У зв'язку з цим здобувачі вищої освіти мають опановувати критерії авторитетності, точності, об'єктивності, актуальності та відповідності меті. В академічному контексті важливо навчити розрізняти рецензовані статті, офіційні документи, експертні звіти, підручники, медіапублікації, блоги та контент соціальних мереж, усвідомлюючи різні рівні достовірності та функціональне призначення кожного типу джерел.

Разом з тим аналіз інформації не може обмежуватися лише перевіркою достовірності. Він передбачає глибинну інтерпретацію: ідентифікацію ключових ідей, встановлення зв'язків між поняттями, порівняння перспектив і пояснення значення даних у конкретному контексті. Розвитку таких умінь сприяють завдання на узагальнення, класифікацію, порівняння та пояснення. Наприклад, робота з двома текстами на одну тему з подальшим визначенням подібностей і відмінностей в аргументації, доказах і висновках одночасно розвиває критичне мислення (оцінка логіки), а також креативне мислення (синтез позицій і формулювання власної аргументації).

Креативне мислення набуває особливої значущості в ситуаціях роботи зі складними, неоднозначними або суперечливими даними, коли відсутня єдина «правильна» відповідь. У таких випадках здобувачі мають опрацьовувати кілька можливих пояснень, рішень або підходів. Ефективними педагогічними інструментами є відкриті запитання, проблемно-орієнтоване навчання, кейс-метод, симуляції та проєктна діяльність. Такі формати передбачають послідовність: первинна критична верифікація даних з наступним творчим конструюванням рекомендацій або моделей, що спираються на доказову базу.

Для одночасного розвитку критичного й креативного мислення доцільно навчати здобувачів вищої освіти різних типів запитань. Критичні запитання спрямовані на перевірку точності, доказовості, суперечностей, припущень

автора та інформаційних прогалин. Креативні запитання орієнтовані на альтернативні інтерпретації, варіативні рішення, можливості перенесення ідей у нові контексти та аналіз сценаріїв зміни умов. Такий підхід забезпечує перехід від оцінювання до інноваційного мислення, коли інформація використовується як ресурс для формування нового знання, а не лише як об'єкт критики.

Дискусія та дебати також є дієвими засобами розвитку аналітичних компетентностей у аудиторній роботі. Вони формують навички аргументації, роботи з контраргументами, доказового обґрунтування позицій і корекції висновків з урахуванням альтернативних перспектив. Водночас дискусійна діяльність потребує структурованого педагогічного супроводу: вимоги до використання надійних джерел, заборони на емоційні або недоведені твердження та дотримання академічної етики комунікації.

Додатково ефективним є порівняльний аналіз (теорій, емпіричних результатів, політик, історичних подій, правових документів, професійних практик), оскільки він вимагає вибору критеріїв і структурованого зіставлення. Наприклад, порівнюючи наукові статті, доцільно оцінювати дослідницьке питання, методологію, доказову базу, висновки та обмеження; порівнюючи практичні рішення — їхню ефективність, вартість, етичні наслідки, ризики та довгостроковий вплив.

Визначальною є роль викладача у поетапному формуванні аналітичних умінь: на початковому етапі здобувачі вищої освіти потребують чітких моделей і демонстрації процедур аналізу (зокрема через метод «мислення вголос»), після чого підтримка поступово зменшується (від навідних запитань — до часткових підказок і самостійної роботи). Паралельно необхідно стимулювати рефлексію як складник метакогніції: усвідомлення того, як саме здобувач вищої освіти обирає джерела, застосовує критерії та змінює власне розуміння теми внаслідок аналізу.

Цифрові технології здатні посилювати навчання аналізу інформації (через доступ до баз даних, електронних бібліотек, інструментів візуалізації, платформ співпраці та AI-рішень), однак їх застосування має бути критично виваженим. Здобувачі вищої освіти повинні усвідомлювати, що алгоритмічні інструменти можуть продукувати неповну, упереджену або некоректну інформацію, тому необхідні навички верифікації, порівняння джерел, коректного цитування та запобігання плагіату. У цьому сенсі цифрова грамотність безпосередньо інтегрується з критичним мисленням.

Отже, навчання здобувачів вищої освіти аналізу іноземних джерел для професійних цілей є найбільш результативним за умови інтегрованого розвитку критичного та креативного мислення.

КІБІЧ Денис Олександрович

Intercultural Communication (Based on Chinese Language Material)	мислення в міжкультурній комунікації (на основі китайськомовного матеріалу)	
Ivanna Zaremska Development of critical thinking of higher education students in classes on the course "Foreign Language for Professional Purposes"	Заремська Іванна Розвиток критичного мислення здобувачів вищої освіти на заняттях із курсу «іноземна мова за професійним спрямуванням»	116
Dmytro Zdebskyi Critical thinking as a professional competence of a polygraph examiner	Здебський Дмитро Критичне мислення як професійна компетентність поліграфолога	119
Nataliia Zelisko Critical thinking as a tool for validating business models in the digital environment	Зеліско Наталія Критичне мислення як інструмент валідації бізнес-моделей у цифровому середовищі	122
Roksoliana Zozuliak-Sluchykh The role of critical thinking in the professional training of future social professionals	Зозуляк-Случик Роксолія Роль критичного мислення у професійній підготовці майбутніх фахівців соціальної сфери	127
Maryna Kabysh Development of critical thinking in higher education institutions in Ukraine	Кабиш Марина Розвиток критичного мислення у закладах вищої освіти України	129
Olha Kalyta-Vlasiuk, Mariia Holubieva Developing critical thinking among future environmental professionals in higher education institutions in France	Калита-Власюк Ольга, Голубєва Марія Розвиток критичного мислення майбутніх фахівців з екології в закладах вищої освіти Франції	131
Yuliia Kaliuzhna Films as an immersive method of learning and shaping creative thinking in political science students	Калюжна Юлія Фільми як імерсивний метод навчання та формування креативного мислення студентів-політологів	135
Viktor Kasianchuk Comparative effectiveness of traditional rehabilitation and VR\AR technologies	Касянчук Віктор Порівняльна ефективність традиційної реабілітації та VR\AR технологій	140
Yuliia Kerpatenko Critical and creative thinking: teaching higher education students to analyze information from	Керпатенко Юлія Критичне та креативне мислення: навчання здобувачів закладів	143

foreign sources for professional purposes	вищої освіти аналізу інформації з іноземних джерел для професійних цілей	
Denys Kibich Integration of critical and creative thinking as a resource for the innovative development of the individual in the academic environment	Кібич Денис Інтеграція критичного та креативного мислення як ресурсу для інноваційного розвитку особистості в академічному середовищі	146
Mariia Klepar Critical thinking in music analysis and performance practice	Клепар Марія Критичне мислення в музичному аналізі та виконавській практиці	148
Nataliia Kovalenko Critical thinking as a key tool in the study of the history of the Ukrainian language	Коваленко Наталія Критичне мислення як ключовий інструмент у дослідженні історії української мови	151
Liudmyla Koval Developing creative thinking skills in future physical education teachers	Коваль Людмила Формування навичок креативного мислення у майбутніх вчителів фізичної культури	153
Nadiia Kozachenko Critical thinking in the age of artificial intelligence	Козаченко Надія Критичне мислення в добу штучного інтелекту	156
Anna Kozlova Professional training of a psychologist for work in criminal proceedings	Козлова Анна Професійна підготовка психолога до роботи в умовах кримінального провадження	161
Olena Kolesova Developing critical thinking in technology students	Колесова Олена Розвиток критичного мислення у студентів технологічного напрямку	164
Lesia Kopchak Teaching cardiology to physical therapists	Копчак Леся Викладання кардіології для фізичних терапевтів	167
Svitlana Koroliuk Development of critical thinking and the ability to reflect among heads of secondary education institutions	Королюк Світлана Розвиток критичного мислення та здатності до рефлексії у керівників закладів загальної середньої освіти	169
Olena Kosianova Critical thinking as a cognitive and psychological resource for	Косьянова Олена Критичне мислення як когнітивний та	172